

การพยาบาลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก

พาริตะธี บาสอลอ

บทคัดย่อ

ภาวะตกเลือดหลังคลอด เป็นภาวะที่พบได้บ่อยในมารดาหลังคลอด มารดาตั้งครรภ์ทุกราย ร่างกายจะมีการปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการตั้งครรภ์และการคลอดตามสรีรวิทยา โดยการเพิ่มปริมาณน้ำเลือด(Plasma) ร้อยละ ๔๒ และเพิ่มปริมาณของเม็ดเลือดแดงร้อยละ ๒๔ เนื่องจากในระยะคลอดจะต้องเกิดการสูญเสียเลือด สำหรับปริมาณของเลือดที่จะต้องเสียไปขณะคลอดขึ้นอยู่กับวิธีการคลอด หรืออาจจะมีสาเหตุอีกหลายอย่าง เช่น การคลอดบุตรหลายคน การคลอดที่มีระยะการเจ็บครรภ์คลอดยาวนาน การคลอดล่าช้า การคลอดเร็ว ซึ่งอาจทำให้มดลูกหดตัวไม่ดีส่งผลให้เกิดการสูญเสียเลือด หากไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องอย่างทันท่วงที อาจทำให้เกิดภาวะช็อค ซ็อก และอันตรายรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้

จากสถิติห้องคลอดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา ย้อนหลัง ๓ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๙-๒๕๖๑ พบมารดาตกเลือดหลังคลอดร้อยละ ๑.๘๖, ๖.๔๒ และ ๗.๑๙ ตามลำดับจากสถิติดังกล่าวพบว่ามีแนวโน้มที่สูงขึ้น จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลและเฝ้าระวังเป็นพิเศษตลอดระยะคลอด และระยะ ๒ ชั่วโมงหลังคลอด เพื่อให้มารดาและทารกได้รับความปลอดภัยสูงสุด ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนที่เป็นอันตรายต่อชีวิต ผู้ศึกษาเป็นพยาบาลประจำแผนกห้องคลอดจึงสนใจศึกษาการพยาบาลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดเพื่อนำความรู้มาใช้ในการให้การพยาบาลมารดาหลังคลอดที่มีภาวะตกเลือด เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นแนวทางในการให้การพยาบาลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก โดยใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแล และให้การพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างมาตรฐาน การพยาบาลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรกต่อไป

วิธีการดำเนินงาน/วิธีการศึกษา/ขอบเขตงาน

๑. เลือกกรณีศึกษาจากมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก ขณะรับการรักษาในห้องคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา
๒. ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลความรู้วิชาการจากตำรา เอกสารต่าง ๆ และจากประสบการณ์การปฏิบัติงาน
๓. ให้การพยาบาลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก ตามแนวทางการรักษาของแพทย์ โดยใช้กระบวนการพยาบาล
๔. ปรึกษาทีมแพทย์และพยาบาลผู้เชี่ยวชาญสาขาสูติศาสตร์ และวิเคราะห์กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับความรู้ทางวิชาการ
๕. วางแผนการจำหน่าย
๖. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล เขียนรายงาน

ผลการดำเนินงาน/ผลการศึกษา

การศึกษานี้เป็นกรณีศึกษา โดยศึกษากับมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก จำนวน ๑ ราย ที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา มารดาครรภ์ที่ ๒ อายุ ๓๓ ปี อาชีพ แม่บ้าน สถานภาพ สมรสคู่ อายุครรภ์ ๓๙ สัปดาห์ คณะกำหนดคลอด วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เริ่มฝากครรภ์ครั้งแรกเมื่ออายุครรภ์ ๖+ สัปดาห์ ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา รวมฝากครรภ์ทั้งหมด ๑๓ ครั้ง ครอบคลุมคุณภาพ วันที่รับไว้รักษาในแผนก ห้องคลอด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๓๐ น. ด้วยอาการเจ็บครรภ์คลอด ๒ ชั่วโมง ๓๐ นาที ก่อนมาโรงพยาบาล แรก รับ มารดา รู้สึกตัวดี วัดสัญญาณชีพปกติ ตลอดการตั้งครรภ์น้ำหนักเพิ่ม ๑๓.๘ กิโลกรัม อัตราการเต้นของหัวใจทารก สม่ำเสมอ คัดคะเนน้ำหนักทารก ๓,๗๐๐ กรัม มีการหดรัดตัวของมดลูก ระยะพัก ๓ นาที ๕๐ วินาที ระยะหดรัดตัว ๔๕ วินาที ความรุนแรงของการหดรัดตัว +๒ ตรวจภายใน Cervix dilatation ๘ cms. (ความกว้างของปากมดลูก) Effacement ๑๐๐ % (ความบางของปากมดลูก) ส่วนน้ำเป็น สีขุ่น Station ๐ (ระดับส่วนน้ำ) Membrane Intact (ถุงน้ำยังอยู่) ทำ NST (Non-Stress Test) ผล Reactive ความเข้มข้นเลือดแรกรับ ๓๕ % คัดคะเนการเสียเลือด ๑,๔๘๒ มิลลิลิตร รายงานแพทย์ ทราบแพทย์พิจารณาให้คลอดทางช่องคลอดได้ เวลา ๑๔.๓๕ น. ตรวจภายใน Cervix dilatation ๑๐ cms. Effacement ๑๐๐ % Station +๑ Membrane Rupture ลักษณะ Clear มารดาคลอด ทางช่องคลอดเวลา ๑๔.๓๗ น. คลอดทารกเพศชาย น้ำหนัก ๓,๘๐๐ กรัม APGAR Score ใน ๑ นาที ๕ นาที และ ๑๐ นาที ได้ ๙ , ๙ และ ๙ คะแนนตามลำดับ วัดสัญญาณชีพปกติ รกคลอดเวลา ๑๔.๔๐ น. รกคลอดครบลักษณะปกติ ดูแลให้ได้รับ synto ๑๐ u muscle ทำการนวดมดลูก วัดสัญญาณชีพหลังคลอดปกติ ประเมินมารดาหลังคลอดพบว่า มดลูกหดรัดตัวไม่ดี ปริมาณการ เสียเลือด ๕๐๐ ml ทำการนวดมดลูกและประคบน้ำแข็งบริเวณยอดมดลูก ให้ได้รับสารน้ำและ ยากระตุ้นการหดรัดตัวของมดลูกตามแนวทางการตกเลือดและแผนการรักษา ประเมินข้ามมดลูกหดรัด ตัวไม่ดี ปริมาณการเสียเลือด ๙๐๐ ml วัดสัญญาณชีพปกติ มดลูกหดรัดตัวไม่ดี ติดตามความเข้มข้น เลือด ๓๕% รายงานแพทย์ทราบมีแผนการรักษา ให้ได้รับสารน้ำและยากระตุ้นการหดรัดตัวของ มดลูกเพิ่มตามแผนการรักษา Retain foley's cath ทำการนวดและประคบน้ำแข็งบริเวณยอดมดลูก ประเมินการหดรัดตัวของมดลูกและโทรรายงานแพทย์ซ้ำ วัดสัญญาณชีพทุก ๑๕ นาที ใน ๑ ชั่วโมง แรกหลังคลอด ๔ ครั้ง ทุก ๑๕ นาที ๒ ครั้ง ดูแลให้ได้ยาช่วยกระตุ้นการหดรัดตัวของมดลูกตาม แผนการรักษาของแพทย์อย่างต่อเนื่อง ให้ได้รับเลือด ๑ unit ตามแผนการรักษาและติดตามอาการ หลังให้เลือด ไม่มีอาการแทรกซ้อนจากการให้เลือด จากนั้นประเมินการหดรัดตัวของมดลูก หลังให้ การพยาบาลมดลูกหดรัดตัวดี รวมเลือดที่ออกทางช่องคลอดทั้งหมด ๑,๐๐๐ ml ให้มารดาพักหลัง คลอดและประเมินการหดรัดตัวของมดลูก จนครบ ๒ ชั่วโมงหลังคลอด ส่วนทารกย้ายไปสังเกตอาการ ที่หอผู้ป่วยทารกแรกเกิดภาวะวิกฤตเนื่องจากมารดาตกเลือดหลังคลอด เวลา ๑๖.๔๐ น. ก่อนย้ายไป แผนกสูติกรรมหลังคลอดมารดา รู้สึกตัวดี มีอาการอ่อนเพลียเล็กน้อย ประเมินพบการหดรัดตัวของ มดลูกดี ไม่มีเลือดออกจากช่องคลอดเพิ่มแล้ว Blood clot ได้ปริมาณ ๒๐ มิลลิลิตร Retain foley's

cath ได้Urine ๓๐๐ มิลลิลิตร วัดสัญญาณชีพ อุณหภูมิร่างกาย ๓๘.๒ องศาเซลเซียส สัญญาณชีพอื่นๆปกติ ติดตามเยี่ยมมารดาหลังคลอด มารดารู้สึกตัวดี อาการดีขึ้น น้ำคาวปลาไหลปกติ ไม่มีกลิ่นเหม็น มดลูกหดตัวดี แผลแห้งดี ไม่มีบวมแดง มารดาสามารถให้นมบุตรได้ น้ำนมเพียงพอ ดูแลอาบน้ำ และทราบวิธีการคุมกำเนิด ระหว่างให้การดูแล ผู้คลอดมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลหลังคลอด อีกทั้งสามารถเผชิญความวิตกกังวลได้ ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนจากการดูแลหลังคลอด วันที่จำหน่ายมารดารู้สึกตัวดี แพทย์อนุญาตให้กลับบ้านได้ในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ รวมระยะเวลาการรักษา ๓ วัน นัดมาตรวจหลังคลอด ๖ สัปดาห์

การนำไปใช้ประโยชน์

๑. ด้านการบริหาร: เป็นแนวทางในการมอบหมายงานในการดูแลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก และลดอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนระยะคลอดทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และเสียชีวิตของมารดา

๒. ด้านการบริการ: ใช้เป็นแนวทางการให้การพยาบาลในการดูแลช่วยเหลือมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการปฏิบัติงานและได้รับการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ

๓. ด้านวิชาการ: เป็นเอกสารทางวิชาการสำหรับพยาบาลในห้องคลอด และผู้ที่สนใจเรื่องการดูแลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก อีกทั้งยังเป็นข้อมูลศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในการพยาบาล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ความยุ่งยากในการดำเนินงาน/ปัญหา/อุปสรรค

๑. ในการพยาบาลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก ต้องเอาใจใส่ และมีความรู้ความเข้าใจในการให้การพยาบาล เข้าใจถึงบทบาทของพยาบาลในการช่วยป้องกันภาวะแทรกซ้อนและให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจากภาวะแทรกซ้อนให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อเป็นการลดอันตรายต่อมารดาและทารก

๒. ในการจัดทำกรณีศึกษาที่ดีต้องมีการศึกษาการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทบทวนองค์ความรู้เรื่องโรค ตลอดจนแนวทางการพยาบาลจากหนังสือ บทความจากเอกสาร/วารสารทางวิชาการ ซึ่งใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้า

ข้อเสนอแนะ/วิจารณ์

เพื่อให้การดูแลมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดระยะแรก มีความปลอดภัย จำเป็นต้องมีการดูแลที่ถูกต้องตั้งแต่เมื่อเริ่มตั้งครรภ์ที่แผนกฝากครรภ์เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นกับมารดาและทารก ควรมีการดูแลต่อเนื่องจนถึงระยะคลอดและหลังคลอดตามแนวทางในการพยาบาล และมีทักษะในการประเมินมารดาที่มีภาวะตกเลือดหลังคลอดเนื่องจากเป็นภาวะที่อันตรายเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนและเสียชีวิตของมารดา จึงต้องมีการจัดอบรมทางวิชาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ อยู่เสมออย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง ในการให้การพยาบาลต้องมีการประสานกับทีม สหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมเวชภัณฑ์ เครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้พร้อมในการดูแลผู้ป่วยในภาวะวิกฤตต่อไป

